

NARA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 15 augustus 2015

LABYRINTH

here
realized
verwezenlijkt

VAARWEL
HANS
CATHEDRAL

Hans Vaders
Scherpe observaties
van de werkelijkheid
Pagina 5, 6 & 7

Inhoud

- 1 Voorpagina
- 2 Inhoud
- 3 Uitgelicht
- 4 Gezondheid
- 5, 6 & 7 Hans Vaders
- 8 & 9 Scriptie
over taboe-
onderwerp
- 10 Management
- 11 Eten &
drinken
- 12 Koopjeskriebels
in Miami
- 13 Ras: waan, maar
geen werkelijkheid
- 14 Recht
- 15 Puzzels
- 16 Beroep onder
de loep

Foto van de week.

Deze libelle zat even te rusten in de tuin van Karel Uranie na een kennelijk vermoeiende tocht over Seru Grandi. Je kijkt dwars door de zogenoemde glasvleugels heen.

Hebt u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres

email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000

VORMGEVING Wendela Ataliede
Oscar Vanegas

Voorpaginafoto: Linda van Eekeres

Aan deze Ñapa werkten mee:

Herman van Bergen	Merlin van Mil
Marius Bremmer	Machteld Roede
Monique Casimiri	Jan de Ruijter
Marcel Duijneveldt	Cisca Rusch
Hans de Haan	May Voges
Brede Kristensen	Miriam de Windt
Judice Ledeboer	Ken Wong
Jo-Ann Meulen	

Thuis.

Eilandgevoel

Ik heb hier de vraag uitgezet onder vrienden en kennissen: wat is nu dat eilandgevoel? Tussen alle reacties die ik ontving was een duidelijk onderscheid te maken. Iedereen die ooit, al was het maar heel kort, op de Antillen had gewoond had het over het thuisgevoel. Het gevoel van 'daar liggen mijn roots, daar ben ik gevormd, ik ben daar thuis'. De mensen op het eiland geven mij dat gevoel. Ik ben altijd bij iedereen welkom. Het weer is daarbij een natuurlijke aanvulling. Mooi weer geeft mensen een goed gevoel. De mensen zijn vrolijker, rustiger en staan meer open voor een ander.

De reacties die ik kreeg van Nederlanders die nog nooit op de Antillen waren geweest waren vooral van vakantie-aard. Het is zo lekker rustig op een eiland. Ze ervaren vooral het even weg zijn uit de drukte van alledag. Hun referentie bij een eiland zijn de Waddeneilanden. Op sommige daarvan mag je niet eens je eigen auto meenemen, dus het gevoel van rust ervaren snap ik wel. Ik denk dat als deze mensen ooit voet aan wal zetten op Curaçao dat de combinatie rust en eiland niet meer opgaat.

Maar toch was ik hier nog niet naar op zoek. Het gaf mij nog niet de essentie van het eilandgevoel. Eén vriend wist het goed te omschrijven. Hij spreekt over de hechte samenleving op een eiland. Je moet het met elkaar doen. Even naar een volgende stad rijden zit er niet bij op een eiland. Als het je niet bevalt is het niet zo heel eenvoudig om je spullen te pakken en te verhuizen, met als doel om je oude stadsgenoten niet meer te zien. Op een eiland kan je elkaar niet ontlopen. Er zijn periodes dat je elkaar langere tijd niet ziet, maar het onvermijdelijke zit hem toch in de landsgrenzen.

Die hechte samenleving werd door deze vriend gezien als het eilandgevoel dat hij omarmt als hij op de eilanden is. De kanttekening die hij hierbij plaatst zijn de eilandbewoners die de 'nieuweling' in eerste instantie met argwaan bekijken. Als toerist word je toegelaten en getolereerd. Wil je integreren, dan word je op afstand gehouden.

Dit herken ik niet op Curaçao. Mijn ervaring is dat iedereen opgenomen wordt in de gemeenschap. Hoe kort je er ook bent. Of dit op Bonaire op dit moment ook nog zo is betwijfel ik. Ik hoor te veel verhalen van nieuwe eilandbewoners die zich niet aanpassen aan de bestaande cultuur van het eiland en hier hun eigen cultuur willen opdringen. Mensen die alleen commentaar leveren op alles wat ze vreemd vinden, in plaats van dat ze onderzoeken waar de gewoonten vandaan komen en deze omarmen. Het meten met twee maten is gemeengoed geworden.

Monique Casimiri

Uitgelicht.

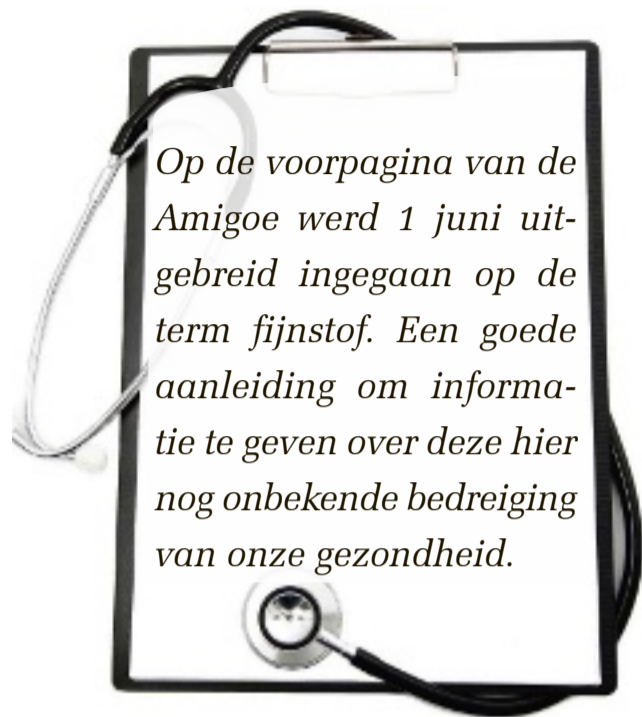
Endless Summer Sports

De Sint Jorisbaai stond vorig week-einde bol van sportieve activiteiten op het land, langs het strand en in het water, maar ook de lucht werd bontgekleurd door kitesurfers. Er waren een vistoernooi, beachvolley, SUP- en surfwedstrijden. Dit alles in een gezellige en ontspannen sfeer.

Foto's: **Cisca Rusch**

Medisch.

Tekst: Hans de Haan

Tot nu toe werd als grootste boosdoener van de uitstoot van de Refineria di Kòrsou zwavelstofdioxide genoemd; later kwam de groene aanslag met zware metalen onder de aandacht. In het krantenbericht van 1 juni wordt door Smoc (Stichting Schoon Milieu Curaçao) gemeld dat in de maand mei een opvallend forse uitstoot van fijnstof heeft plaatsgevonden.

Dit bericht is van groot belang vanwege de nadrukkelijke vermelding van fijnstof, een vorm van luchtvervuiling waarvan de meeste mensen hier zich nog niet bewust zijn en dus niet weten hoeveel schade het toebrengt aan de gezondheid, vooral bij ouderen en jonge kinderen.

In dit artikel wordt eerst informatie gegeven over de samenstelling van fijnstof en de bronnen ervan en vervolgens een overzicht van de gezondheidsschade die het kan veroorzaken.

Samenstelling

Fijnstof ('particulate matter', afgekort als PM) bestaat uit een mengsel van vaste en vloeibare deeltjes, aerosolen genoemd. Met PM10 worden deeltjes aangeduid met een diameter tot 10 micrometer en met PM2,5 deeltjes met een diameter minder dan 2,5 micrometer. Ter vergelijking: fijne zandkorrels hebben een diameter van 90 micrometer, terwijl sporen van schimmels een diameter tot 10 micrometer kunnen hebben.

Fijnstof ontstaat grotendeels bij de verbranding van fos-

siele brandstoffen (aardolie, aardgas, steenkool en hout), maar kan ook gevormd worden in de lucht door chemische interacties tussen gasen en oxidatieve ingrediënten, zoals zwaveldioxide, stikstofoxiden, ammoniak en vluchtige koolwaterstoffen.

Op Curaçao is de voornaamste bron van fijnstof de olie-raffinaderij, gevolgd door het verkeer. Vooral diegenen die wonen 'onder de rook' van de raffinaderij staan bloot aan het inademen van zeer hoge concentraties aan fijnstof (en zwavel), met name in de wijk Wishi/Marchena. Verder worden bewoners van huizen aan drukke wegen met files ook blootgesteld aan fijnstof, maar niet continu.

Een andere bron van fijnstof zijn de zwarte roetwolven van pick-ups en andere auto's met slecht afgestelde dieselmotoren. In Nederland zijn de belangrijkste bronnen van fijnstof energiecentrales, landbouw en veeteelt. Er zijn ook natuurlijke bronnen, zoals pollen en druppeltjes zeezout die in de lucht zweven, alsmede vulkanische as, maar die zijn er altijd geweest en de concentraties ervan zijn wisselend en vormen niet direct een bedreiging voor de gezondheid.

Gezondheidsrisico's

Fijnstofdeeltjes bevatten dus een spectrum aan toxische verbindingen die na inhalatie irritatie en schade kunnen toebrengen aan longen en luchtwegen. Ook cardiovasculaire effecten (aan hart- en bloedvaten) kunnen optreden, zelfs na kortstondige blootstelling. Vanwege het vermogen om dieper in de long door te dringen wordt PM2,5 als risicovoller beschouwd dan PM10.

Schattingen van de WHO geven aan dat fijnstof wereldwijd in verband te brengen is met 8 procent van de sterfte aan longkanker, 5 procent van de sterfte aan cardiovasculaire ziektes en 3 procent van de sterfte aan luchtweginfecties.

Een onderzoek bij zestig volwassenen met astma in Lon-

den liet zien dat een wandeling van twee uur langs de verkeersintensieve Oxford Street leidde tot een verminderde longfunctie, vergeleken met wandelen door Hyde Park. In Oxford Street was er een hogere blootstelling aan PM2,5, ultrafijn stof, koolstofdeeltjes en stikstofdioxide. Deze observatie toont aan dat verkeer een bron van fijnstof vormt.

Risico jonge kinderen

Milieu- en gezondheidsnormen zijn in het algemeen afgestemd op de 'gemiddelde' mens. Toch kunnen specifieke groepen in de bevolking extra gevoelig zijn, zoals kinderen. De veronderstelling is dat kinderen relatief meer fijnstof inhaleren dan volwassenen, doordat zij – vergeleken met volwassenen – meer buitenshuis lichamelijk actief zijn en inademing van lucht per kilogram lichaamsgewicht bij kinderen een factor 2,3 hoger is dan bij volwassenen.

Voorts zouden kinderen gevoeliger kunnen zijn, omdat de gas-bloedbarrière in de luchtwegen van kinderen – jonge kinderen in het bijzonder – minder goed ontwikkeld is dan bij volwassenen. De diameter van hun luchtwegen is kleiner waardoor fijnstofdeeltjes er makkelijker gedeponeerd kunnen worden, zeker bij kinderen met chronische luchtwegaandoeningen, zoals astma. Er is inmiddels in diverse landen, waaronder Nederland uitgebreid onderzoek hiernaar gedaan, waaruit is gebleken dat bij blootstelling aan fijnstof, jonge kinderen tot vier jaar als een hoog-risicogroep beschouwd moeten worden.

Het is niet duidelijk wat het effect is van de chemische samenstelling van de fijnstof op de grootte van de gezondheidsschade. Sommige mensen zijn gevoeliger voor fijnstof dan anderen, maar het is niet op voorhand aan te geven welke mensen schade zullen lijden. Het is wel aannemelijk

gemaakt dat bij een hogere blootstellingsconcentratie en bij een grotere gevoeligheid het gezondheidsrisico groter is.

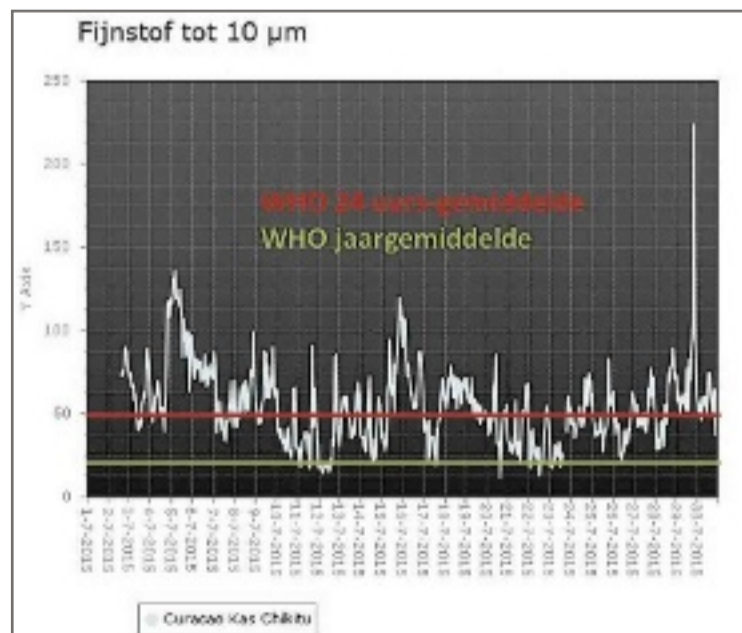
Kwetsbare groepen zijn dus ouderen, personen met hart- en vaataandoeningen en jonge kinderen. Epidemiologische en toxicologische studies wijzen uit dat in Nederland jaarlijks duizenden mensen vroegtijdig overlijden door kortdurende blootstelling aan fijnstof. De mortaliteit (sterftecijfer) door chronische blootstelling is mogelijk een veelvoud hiervan. Naast mortaliteit speelt ook morbiditeit (ziektelijfer) een belangrijke rol: door blootstelling aan fijnstof worden veel mensen ziek.

Bij mensen met hart- en vaatziekten en luchtwegaandoeningen verergert blootstelling aan fijnstof hun symptomen. Studies wijzen uit dat er geen veilige ondergrens is bij blootstelling aan fijnstof: hoe klein de blootstelling ook is, er is altijd een meetbaar schadelijk effect op de gezondheid. De huidige normen zijn overigens een compromis tussen gezondheidsbelangen en socio-economische belangen.

Doorbraak

Het is geen nieuws dat de dagelijkse uitstoot van de raffinaderij schadelijk is voor de gezondheid van vooral de mensen die wonen in de rook van deze fabriek. Vandaar dat vijftien jaar geleden de Stichting Schoon Milieu is opgericht en sinds kort ook de organisatie CAE (Clean Air Everywhere).

Na vele jaren van lijdzaam toezien, is nu eindelijk een doorbraak ontstaan dankzij een begripvolle rechter die in een kort geding alle partijen (Smoc, CAE, vier bewoners van Wishi/Marchena en de overheid) om de tafel heeft gekregen. Voor het eerst is de overheid bereid gevonden maatregelen te nemen, waaronder het uitvoeren van betrouwbare metingen van de uitstoot (Amigoe, 8 juli 2015). Kortom, er is eindelijk hoop op verbetering in dit opzicht.

Een grafiek van Smoc waarop duidelijk te zien is dat in de maand mei van dit jaar een extreem hoge uitstoot van fijnstof was.

Schrijver en dichter Hans Vaders overleden Akelig scherpe observaties van de werkelijkheid

Tijdens de zomerstop is de eindredacteur van de Napa, Hans Vaders, na een kort ziekbed op 66-jarige leeftijd overleden. Hans genoot lokale bekendheid als schrijver en columnist en anderen kennen hem ook omdat hij hun leraar Nederlands is geweest. Vriend van Hans Vaders, Brede Kristensen was 1 augustus een van de sprekers tijdens een herdenking in Landhuis Bloemhof. Voor de Napa maakte hij de volgende bewerking van zijn woorden.

Tekst: **Brede Kristensen**

Hans Vaders is relatief laat begonnen met publiceren. 'Tropische Winters' verscheen in 2001 toen hij 51 jaar was. Een prachtige en verrassende bundel samenhangende verhalen, die door recensenten goed werd beoordeeld. Waarom zo laat? Ik heb hem die vraag wel eens voorgelegd. Enigszins ontwijkend antwoordde hij: drukte, gedoe met werk, besognes vooral. En, naar ik vermoed, geen opdringerige ambitie om een groot en origineel schrijver te worden. 'Is alles niet reeds gezegd?' zal hij bij zichzelf gedacht hebben.

Vaders was als nog jonge leraar Nederlands naar Curaçao gekomen. Hij moet snel hebben gevoeld dat zijn leven zich hier zou gaan afspelen. Terugkeer naar Nederland was bij mijn weten nooit een optie. Hij stortte zich in het Caribische leven en zag zich dus meteen gesteld voor de opgave als jonge Nederlander zijn weg in deze zo totaal verschillende culturele wereld te vinden.

Het anders-zijn van deze wereld moet hem verrast hebben en dat pleit voor hem. Want mensen die beweren dat ze het allemaal wel begrijpen, zijn zich meestal amper bewust hoe anders het is. Vaders stortte zich in het Caribische leven, dat voor hem veel woelige toestanden in petto had. Zo bleef er niet veel ruimte over om creatieve activiteiten te ontplooiën.

Na 'geland' te zijn, begon hij te begrijpen wat zich achter Curaçaose en Caribische façades afspeelde. Zijn eerste beide literaire werken (Tropische Winters en Otrobanda, berichten van de overkant) zijn dan ook vooral als observaties te lezen. De twee rode draden of accenten die door zijn hele werk lopen (er zijn meer rode draden), zijn hier reeds goed zichtbaar. Op de eerste plaats zijn originele vermogen dingen te benoemen en een scherpe, vaak verrassende foto van een situatie te maken. Op de tweede plaats een merkwaardig 'heideggeriaans' aandoend besef van 'geworpenheid'.

Als zovelen van zijn generatie had Vaders affiniteit met het existentialisme. De grote Duitse filosoof Heidegger karakteriseerde ons bestaan als 'geworpenheid in het bestaan', en, sterker, 'tot bestaan'. Geworpenheid in de letterlijke zin van het woord als fataal, lotsbestemmend te verstaan. Dat sprak hem enorm aan en hij merkte op dat het besef van geworpenheid ons bij vlagen overvalt, wanneer onze mooie dromen in rook vervliegen of wanneer we weer eens een stupiditeit hebben begaan.

Sommige mensen blijven als kinderen sublieme illusies koesteren tot een 'harde landing' een eind eraan maakt. Heidegger zag die geworpenheid niet als een uitdaging tot het nemen van verantwoordelijkheid. In Vaders' literaire werk merken we daar evenmin veel van.

Men heeft zijn werk wel met dat van Boeli van Leeuwen vergeleken. Qua stijl klopt die vergelijking wel, bloemrijk en barok, met veel, soms koortsachtig aandoende overdrijvingen. De overeenkomst valt vooral op bij lezing van Tropische Winters, waar bovendien de belangrijkste personages, afkomstig uit het geslacht Lee, op het eerste gezicht niet zouden misstaan in een roman van Van Leeuwen.

Precies, op het eerste gezicht. Want nader bekeken zijn de verschillen groot. Boeli van Leeuwen liet zijn personages worstelen met levensbeschouwelijke, morele en religieuze ideeën. Daarvan is bij Vaders geen sprake. Worstelen doe je met je eigen desillusies.

Als Alex ten slotte bezwijkt aan een leverkwaal en bezig is te sterven zal hij nog de 'dofgalmende bronzen klokken van de... Santa Fama kerk' horen, terwijl 'roetzwarte rook uit de hoge schoorsteenpijpen van de... 'electriciteitsfabriek'... trekt. 'Er is niemand die hem de biecht wil afnemen en dat valt toch wat tegen. Bad luck, bedenkt Alex zich, waarom ben ik eigenlijk op deze wereld geschopt? Langzaam zakt hij weg in een diepe droom van vrijheid'. Zulke zinnen zijn typerend voor Vaders' proza.

Hans Vaders, oktober 2014.

Foto: Ken Wong

De 'berichten van de overkant', uit Otrobanda dus (2007), zijn lichter van aard. Journalistiek proza eigenlijk. De ondertitel mag het 'otro banda' accentueren, maar bevat tevens een insinuatie. Berichten uit die andere wereld, de overkant, die de meeste nette mensen van het Punda-establishment niet kennen of niet willen kennen.

Ook typisch Vaders. Ik zal jullie de ogen openen, niet alleen door op te merken, maar vooral ook door het opgemerkte verrassend te benoemen: 'onze wijk... een geaborteerd kind dat geen vleugels heeft gekregen... niet kan vliegen om zorgeloos op de wind te dansen in de zon... het is als een foetus die eens in mijn buik zat, een dode kat in de klauwen van een roofvogel'. Dus toch niet zo licht. Zoals de individuele mens is ook de wijk geworpen in een niet-gekozen bestaan. Er zit niets anders op dan met die realiteit leven, zo suggereert hij. Inmiddels begint hij zich als columnist te profileren. Zijn columns geven het gevoel dat hij bezig is aan de lens

van een ouderwetse diaprojector te draaien om het beeld scherp te krijgen. De projector gaat aan en er verschijnt een dia, het alledaagse leven. Het beeld op het scherm met in elkaar vloeiende vale kleuren is wazig. Even wazig als ons beeld van de werkelijkheid. We proberen iets moois ervan te maken.

Dan begint Vaders te draaien aan de lens. Ineens is alles scherp, meestal akelig scherp. Met bloemrijke taal komen de kleuren tot leven, schelle kleuren, zelden flatteus. Is dat onze werkelijkheid? De lezer schiet soms in de lach. Zo had hij het nog niet bekeken. Als columnist ontwikkelde Vaders een onnavolgbaar eigen stijl. Inhoudelijk bekeken soms cynisch, maar nooit scheldend, nooit agressief, eerder ontmaskerend, als een schaker die zwart speelt en zijn witte tegenstander zal laten merken dat zijn initiatieven stuk lopen.

Vervolg op pagina 6

Akelig scherpe observaties van

Foto: Linda van Eekeres

Het was van meet af aan de bedoeling dat kunstenaar Herman van Bergen, een vriend van Hans Vaders, het gedicht *Indjan* zou verwerken in zijn *Kathedraal van Doornen*, die in aanbouw is in de tuin van Landhuis Bloemhof. Op welke wijze wist Vaders niet. Het gedicht hangt nu prominent op een muur van de Kathedraal van Doornen.

Zijn taalgebruik was beeldend. Over onze oordelen merkt hij op dat ze 'iets weg hebben van slordige, persoonlijke met vetkrijt ingekleurde dromen'. Over het ouder worden schrijft hij dat het 'bliksemsnel gaat en zonder mededogen, de tijd houdt zich niet aan het menselijk regiem'. De dingen verrassend benoemend, stemt Vaders steeds tot nadenken.

Zijn roman *Terug tot Tovar* (2012) is niet autobiografisch, maar de personages erin vertonen eigenschappen die veel weg hebben van de auteur zelf. Ze zijn zich bewust van hun 'geworpenheid'. In plaats van agressief of creatief ertegenaan te gaan, nemen ze geen duidelijke standpunten in, maar proberen iets van de ongunstige omstandigheden te maken, hun besluiteloosheid, verdriet of agressie desnoods wegdrinkend.

Hun leven speelt zich op verschillende locaties af: Europa, Zuid-Amerika met Curaçao als tussenschakel. Zinnen als deze zijn kenmerkend: "...het is ook de *laissez faire*-mentaliteit, het niet kunnen kiezen tussen twee aantrekkelijke werelden, twee continenten, het ene rijk, afgeleefd en in moreel verval, het andere jong, smerig en gemeen als een bedrogen puta met aids, waardoor alles tot nu toe op het eiland bij het oude blijft en zo is het verdomme goed..."

(pagina 88).

Het is een door en door Caribische roman geworden: *Curaçao* als typisch Caribisch eiland, existentieel geworpen tussen twee machtige continenten. De mensen ervaren het tot in hun botten.

Naar mijn gevoel vormt de dichtbundel *Kate Moss in Mahaai* (2011), met prachtige illustraties van Herman van Bergen, het hoogtepunt van zijn oeuvre. Het openingsgedicht is, veelzeggend, afkomstig uit *Tropische Winters* en is, eveneens veelzeggend, getiteld: 'Verslag van een landing'. Een harde landing wel te verstaan. Dat is precies het thema van de bundel en ik denk ook het thema van Vaders' leven. Zo ervoer hij het. De harde landing ontregelt radicaal, waarna men zich doorgaans in allerlei vormen van vlucht- en schuilgedrag stort. Greintjes zelfmedelijden koesterde hij niet. Wie is onze grootste vijand? Met zijn opmerking 'de vijand is de vreemde in onszelf' (in 'Het gebalde uur') slaat hij de spijker op zijn kop. Voor Vaders was er geen ontkomen aan: zie het onder ogen en laat het besef tot je doordringen dat je in wezen een vreemde voor jezelf bent.

Op luttele pagina's wordt ons een duizelingwekkend beeld van ervaringen en observaties geboden, alsof 'uit de beruchte avondhemel...

een grote, overbelichte filmrol... valt, Agfa Kodak, de beruchte Peeping Tom... looft de zoeker naar de stilstaande,

de eeuwig vastgelegde tijd'. (De techniek van de zoeker). Geen gedicht is eender. Ieder gedicht is een serie reflecties

waard. Sommige zijn heel persoonlijk.

Bij de hertaling ervan in het Engels stonden we lang stil bij 'Het gebalde uur'. Eerst vertaalden we 'The clenched hour'. Vaders vond het te bepaald. 'A clenched hour' dan? Te onbepaald. Zo werd het 'Clenched Hour', zonder lidwoord. Als een statement inzake het bestaan. Ik liet me ontvallen: 'dan kun je ook wel 'clenched existence' ervan maken!' 'Nee, jongen, dat is veel te filosofisch'. Inderdaad, we waren met poëzie bezig, maar dat met dit gedicht een kijk op het leven wordt getoond, lijkt me evident. De blaffende honden op de voorkaft, spreken boekdelen. Het bestaan dat dreigend op ons afkomt. De Engelse uitgave, met als titel *Clenched Hour*, verscheen vorig jaar in kleine oplage.

In het Nederlands taalgebied ontberen we dichters als Rimbaud of Khlebnikov die onze perceptie en beleving van de werkelijkheid compleet op hun kop zetten, en daartoe ook de taal radicaal non-conformistisch gebruiken (alhoewel sommige experimentele dichters in de buurt komen). Er zijn lezers die over de bundel spreken als een 'zootje onsamenhangende zinloze woorden', of een 'verwarrende en triest stemmende chaos' en wat dies meer zij.

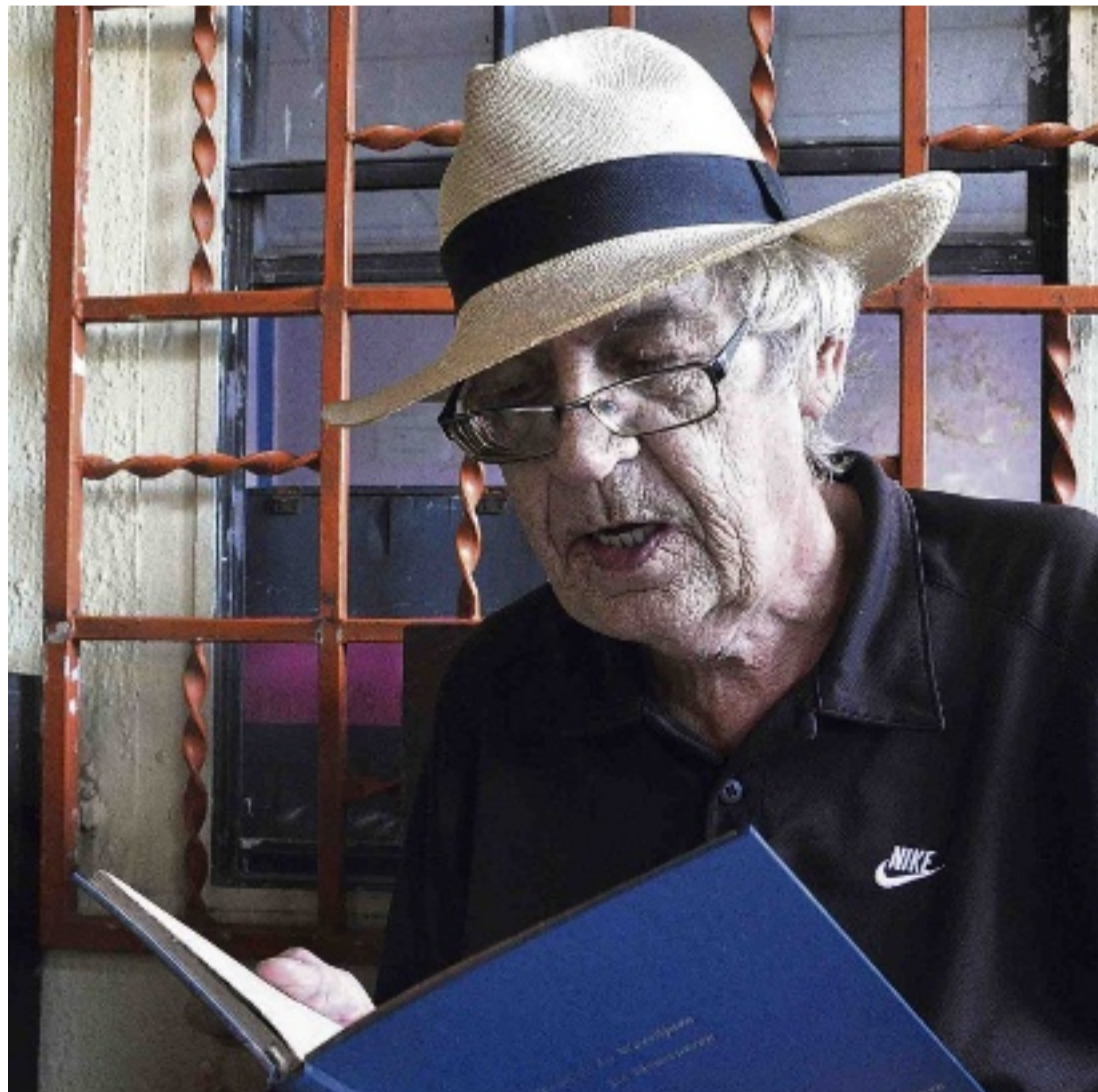

Foto: Ken Wong

de werkelijkheid

Dit mag als een compliment worden beschouwd, een aanwijzing dat hier iets bijzonders aan de hand is. Want Vaders was bepaald niet gek. Ik meen dat Kate Moss in Mahaai op originele en diepzinnige wijze onze perceptie van de werkelijkheid op zijn kop zet.

Vaders was niet onder de indruk van gespeculeer over synchroniciteit. Hoe onvoorstelbaar merkwaardig dat hij vlak voor de presentatie van de bundel letterlijk ten val kwam – 6 meter maar liefst – en moest worden opgenomen in het Sehos.

Op wonderbaarlijke wijze krabbelde hij langzaam overeind. Een paar maanden later kwam de Vodkadrinker (2012) uit, niet alleen een hallucinerende tekst over een harde landing, maar ook een moderne en geradicaliseerde versie van de Icarus-mythe, van onze moderne collectieve luchtfietserij op almaar meer geavanceerde hi-tech fietsjes. We kunnen er maar niet genoeg ervan krijgen. Een ware Icarus-obsessie dus.

Iets nieuws is er onder de zon niet te bespeuren, maar die nogal basale waarheid kan natuurlijk wel op originele wijze verwoord worden. Dat deed Vaders dus, om er vervolgens een slok wodka op te nemen. In zijn werkkamer stond ter verfraaiing van het interieur een oude, leeggedronken fles 'Pravda Vodka'. Toeval? Wist hij dat de letterlijke vertaling luidt: waarheidswatertje? De Vodkadrinker is een aangrijpend, bruut en, hoe ironisch het ook moge klinken, ontvullend verhaal geworden. Vaders ten voeten uit.

Foto: Marcel van Duijneveldt

In Landhuis Bloemhof was de eerste week van augustus een tentoonstelling gewijd aan Hans Vaders (zie foto boven en onder).

Foto: Herman van Bergen

Ars Poëtica.

Indjan

Hij, hij plukte ruggelings
gelijk gitzwart slavenvee
in bloedrood zenit van roes
zeekraal uit zijn zweet
ongestoord onverstoortbaar
hij, de vrije Indjan van karkó
knoek en het heilige kruid
dat - naar men zegt -
de geest bestiert.

Een andere man, een zwarte man
de mensenzoon gehakt uit mahonie
hij, eens voer hij in praal
over sierlijk visrijk domein
zijn Golgotha tegemoet
ongestoord onverstoortbaar
hij, uit zijn lemen have gerookt
als een vrije jood uit zijn schuilhol
dwaze moeders wenen in hun kuil.

En zij, geharnast kwamen zij,
in blauwgeruite kiel liep ik mee
met het tij in mijn verrotte kraak
ik bevoer menig reuzenbaai
vloedgolf onstuitbaar verdriet
pokken en pest bracht ik
vlag en vaan fier in top
ongestoord onverstoortbaar
mijn ogen rood als sneeuw
vol begeerte, vol vuig gewin.

Het is de wolk van niet weten
vervlogen in een passaat
ver van overzee gekomen
voortlevend in ons trieste brein
ons eigen labyrint van doornen.

Morgen wenkt pril licht
tiert alom onze vrijheid
aan de einder en verlossing
uit het verdorven paradijs.

Hans Vaders, juni 2013

Foto: Linda van Eekeres

Letra

Ishiguro Kazuo

Enkele jaren geleden werd Ishiguro Kazuo, de inmiddels beroemde Britse auteur van Japanse afkomst, door een Franse krant geïn-

terviewd. Er is al een hele tijd niets van u verschenen. Wanneer kunnen we wat verwachten? Hij gaf daar mooi geen antwoord op, maar hij zei wel dat hij bezig was iets te schrijven over hoe mensen en maatschappijen dingen vergeten. "Ik heb al geschreven hoe individuele mensen iets vergeten, maar een samenleving kan ook vergeten, anders dan een individueel mens iets vergeet."

Daarover gaat nu zijn laatste boek 'The Buried Giant', over een zoektocht van een bejaard echtpaar uit het Engeland van koning Arthur, rond het jaar 500. Er gebeuren allerlei dingen op hun tocht die bedoeld is als metafoor van de menselijke vergeetachtigheid en ons pogen het contact met ons verleden te herstellen.

In zijn vorige romans Never Let Me Go en The Remains of the Day was dat trouwens ook reeds een hoofdthema. Maar toen ging het om het individuele geheugen. Nu is het vooral de samenleving die zichzelf als het ware afvraagt: moeten we dit nu onthouden of kunnen we het maar beter vergeten?

Het idee kwam bij Kazuo op na de Balkanoorlogen toen individuele mensen, een generaal bijvoorbeeld, zich allerlei dingen niet meer konden herinneren. De aandacht gaat vooral naar de mini-samenleving van een oud echtpaar. Er zijn vroeger dingen gebeurd die pijn doen als die in herinnering worden opgeroepen. Wat betekent dat voor hun relatie? Wat gebeurt er met ons individueel en gezamenlijk als

we besluiten die herinneringen te begraven?

Het echtpaar stelt zichzelf een dappere vraag: zouden we die verborgen herinnering niet moeten oproepen om onze liefde voor elkaar te behouden? Een verborgen herinnering wordt een reus die de gezonde samenleving bedreigt.

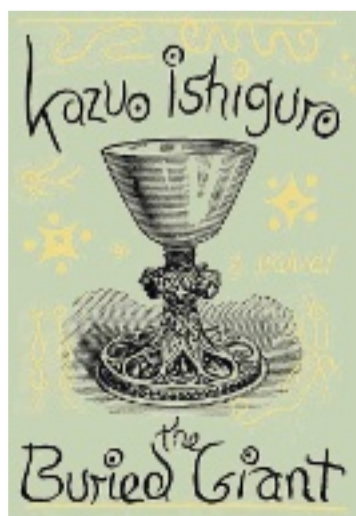
Helen Phillips

Helen Phillips schreef eveneens een roman over een echtpaar, 'The Beautiful Bureaucrat'. Josephine en Joseph verhuizen naar de stad waar hij een kleurloos baantje bij de overheid krijgt. Zij besluit ook te solliciteren en krijgt een baan. Daarmee opent de roman.

Ze komt terecht in een akelig leeg gebouw, ontvangt een vreemde code om in te log-

gen: HS89805242381, met de bedoeling toegang tot belangrijke gegevens te krijgen. Dat lukt niet omdat er iets mis is met de datum. Daar wordt een oplossing gevonden, zoals overal wel een oplossing voor wordt gevonden, die even onbegrijpelijk is als de fout die kennelijk in het systeem is gesloten. Enzovoort.

Ook mensen maken fouten en ook die worden verholpen 'by creating your own reality'. Minstens zo belangrijk is ook je eigen geheugen te creëren en te controleren. Haar baas houdt haar een belangrijke levensles voor: "You need the Database as much as the Database needs you!" De roman gaat dus in wezen om de vraag naar het geheim van de menselijke persoon... indien zo iets bestaat.

Afstudeerscriptie University of Curaçao over taboe-onderwerp Minderheidsstress door beperkte acceptatie **homoseksuelen**

Hoeveel stress en wat voor stress ervaren mensen die seksueel anders georiënteerd zijn dan wat de norm aangeeft? En wat zijn de gevolgen van die stress? In het kader van haar afstuderen aan de opleiding 'Bachelor of Social Work' aan de University of Curaçao (UoC) schreef Marviën Boelbaai (22) de scriptie 'Minderheidsstress onder lesbiennes, homoseksuele mannen en biseksuelen (LHB'ers) op Curaçao'. Marviën Boelbaai praat met de Napa over haar afstudeerscriptie en over haar eigen seksuele oriëntatie.

Tekst: **Judice Ledeboer** Foto: **Ken Wong**

Het onderzoek 'Minderheidsstress onder lesbiennes, homoseksuele mannen en biseksuelen op Curaçao' was gericht op de stress die ontstaat door zowel interne als externe afwijzing, discriminatie, vooroordelen en dergelijke, en zeer belastend is voor een individu met als mogelijk gevolg geestelijke of lichamelijke aandoeningen.

Het doel was het in kaart brengen van minderheidsstress onder LHB'ers tussen 18 en 49 jaar in de Curaçaose gemeenschap, de factoren die hierbij een rol spelen en hoe LHB'ers met die factoren omgaan. Minderheidsstress is een specifieke vorm van sociale stress

waarbij leden van gestigmatiseerde sociale groepen, zoals lesbiennes en homoseksuelen, blootgesteld worden aan unieke belastende factoren vanwege hun identiteit en positie in de maatschappij. Minderheidsstress komt ook voor bij etnische en religieuze minderheden en gehandicapten. In tegenstelling tot andere soorten minderheidsstress zijn LHB'ers niet altijd herkenbaar.

Vrouwen die vooral op andere vrouwen vallen worden als lesbienne aangeduid, mannen die op de eerste plaats op andere mannen vallen als homoseksueel en individuen die zowel op mannen als op vrouwen vallen worden als biseksueel aange-

duid.

De term homoseksueel of homoseksualiteit wordt eigenlijk in het algemeen gebruikt om zowel mannen als vrouwen aan te duiden. Homoseksualiteit werd en wordt in veel culturen afgekeurd, waardoor homoseksuelen vaak het slachtoffer worden van achterstelling, discriminatie of zelfs vervolging. Dit kan veel gevolgen hebben voor homoseksuelen, van allerlei vormen van stress tot zelfmoord aan toe.

In 2001 meldde Amnesty International dat LHB'ers vaak worden blootgesteld aan schendingen van mensenrechten, marteling en slechte behandeling. Vaak wordt dit gedaan zonder straf of sancties door overheden en samenlevingen vanwege formele mechanismen, zoals discriminerende wetten en informele mechanismen, waaronder vooroordelen en religieuze tradities (Amnesty International, 2001). Op Curaçao is de situatie gelukkig niet zo ernstig, al rust er nog een behoorlijk taboe op homoseksualiteit. Uit de resultaten blijkt dat er matige minderheidsstress is onder LHB'ers op Curaçao. De biseksuele mannen hebben meer last van minderheidsstress en scoren het laagst op het omgaan met interne en externe factoren die minderheidsstress veroorzaken.

Anders zijn

Marviën Boelbaai is zelf lesbienne en weet al vanaf haar kleuter-

jaren dat zij op meisjes valt. "Het was voor mij natuurlijk, totdat ik op de basisschool geconfronteerd werd met de werkelijkheid. Ik merkte dat meisjes in mijn klas jongens leuk vonden en andersom. Op dat moment realiseerde ik me dat ik anders was omdat ik mij niet aangetrokken voelde tot jongens. Ik heb wel vriendjes gehad om me aan de Curaçaose cultuur aan te passen. Ik ben zelfs niet echt 'uit de kast gekomen', want ik ben wie ik ben."

Boelbaai is geboren en getogen op Curaçao en vindt zelf dat het eiland homovriendelijk is. Uit haar onderzoek is gekomen dat LHB'ers Curaçao geen gevaarlijke plek vinden. "Het is zelfs gay-vriendelijker dan we denken en homofoben (mensen die bang zijn voor homoseksuelen, red.) zijn er altijd", aldus Boelbaai. De onderzoekster heeft in haar persoonlijk leven als lesbienne ook moeten omgaan met één of andere vormen van discriminatie en nare commentaren, maar omdat zij haar seksuele oriëntatie geaccepteerd heeft, wordt ze er niet door geraakt.

Lesbiennes en biseksuele vrouwen hebben sowieso minder last van minderheidsstress in vergelijking met homoseksuelen en biseksuele mannen. Dit komt doordat de vrouwen behorende tot de LHB-gemeenschap beter om kunnen gaan met de oorzaken van minderheidsstress. Discriminatie, afwijzing en vooroordelen zijn externe factoren waarmee LHB'ers geconfronteerd worden. De interne factoren waarmee de LHB'ers moeten omgaan zijn homonegativiteit, verwachting van afwijzing, discriminatie en vooroordelen. LHB'ers worden met pesterijen geconfronteerd. Dit gebeurt op school of door familieleden en vrienden. En LHB'ers die werken kunnen ook discriminatie en afwijzing ervaren. Er worden opmerkingen gemaakt die als belastend ervaren worden. Het gebeurt ook vaak dat LHB'ers niet in aanmerking komen voor promotie of hun baan verliezen omdat zij niet heteroseksueel zijn.

Suïcidale gedachten

Het onderzoek van Boelbaai wijst uit dat meer dan een kwart van de LHB'ers op Curaçao suïcidale gedachten heeft of heeft gehad en bijna een vijfde van de LHB'ers daadwerkelijk een zelfmoordpoging heeft gedaan. Op Curaçao is het de dominante maatschappelijke norm

om heteroseksueel te zijn. Veel mensen weten niet hoe ze moeten omgaan met LHB'ers en dat heeft gevolgen voor hen, maar ook voor een gezonde samenleving. Het komt voor dat LHB'ers afgewezen worden door bijvoorbeeld vrienden, familieleden of collega's. "En als je denkt dat je afgewezen wordt dan voel je dat ook zo. Volgens de onderzoekster heeft een positieve eigenwaarde en acceptatie van de eigen seksuele oriëntatie veel te maken met de mate van stress die LHB'ers kunnen ervaren. De respondenten die mee hebben gedaan aan het onderzoek bevestigden dit ook.

Op Curaçao houdt men op verschillende werkplekken of bij sociale organisaties geen rekening met seksuele oriëntatie, dus de mogelijkheid dat men niet heteroseksueel is zoals meestal verwacht wordt van mensen behorende tot de Curaçaose maatschappij. Dit leidt tot gevoelens van discriminatie en kan stress veroorzaken. "Seksuele oriëntatie heeft niets te maken met hoe je je werk doet of dat je minder presteert. Je kunt wel slechter presteren als je er last van hebt hoe collega's met je omgaan op de werkvloer. Dat verpest de sfeer en heeft invloed", zegt Boelbaai.

Er is vooral onder jongeren weinig begrip voor LHB'ers omdat zij weinig kennis hierover hebben. Daar komt vrij veel homofobie voor. (Schoolgaande) LHB-jongeren tussen de 14 en 18 jaar hebben meer kans om aan minderheidsstress te lijden, omdat zij nog op school zitten, geen inkomen hebben, zich daardoor niet onafhankelijk kunnen opstellen en zich aan de huisregels moeten houden. Ouders weten vaak ook niet hoe ze met hun kind dat een andere seksuele oriëntatie heeft, moeten omgaan. Niet alleen in het sociaal-maatschappelijk leven, maar ook onder professionelen die op één of andere manier in aanraking komen met LHB'ers, weet men vaak niet hoe daarmee om te gaan. "Hoe kun je dan iemand opvangen die met problemen omtrent seksuele oriëntatie zit", vraagt de onderzoekster zich af. "Huisartsen durven soms niet over de seksuele oriëntatie van hun cliënt te spreken, waardoor ze niet goed kunnen doorverwijzen. Veel mensen komen daar met psychosomatische klachten en dat kan met acceptatie en/of problemen van en omtrent seksualiteit te maken hebben, maar

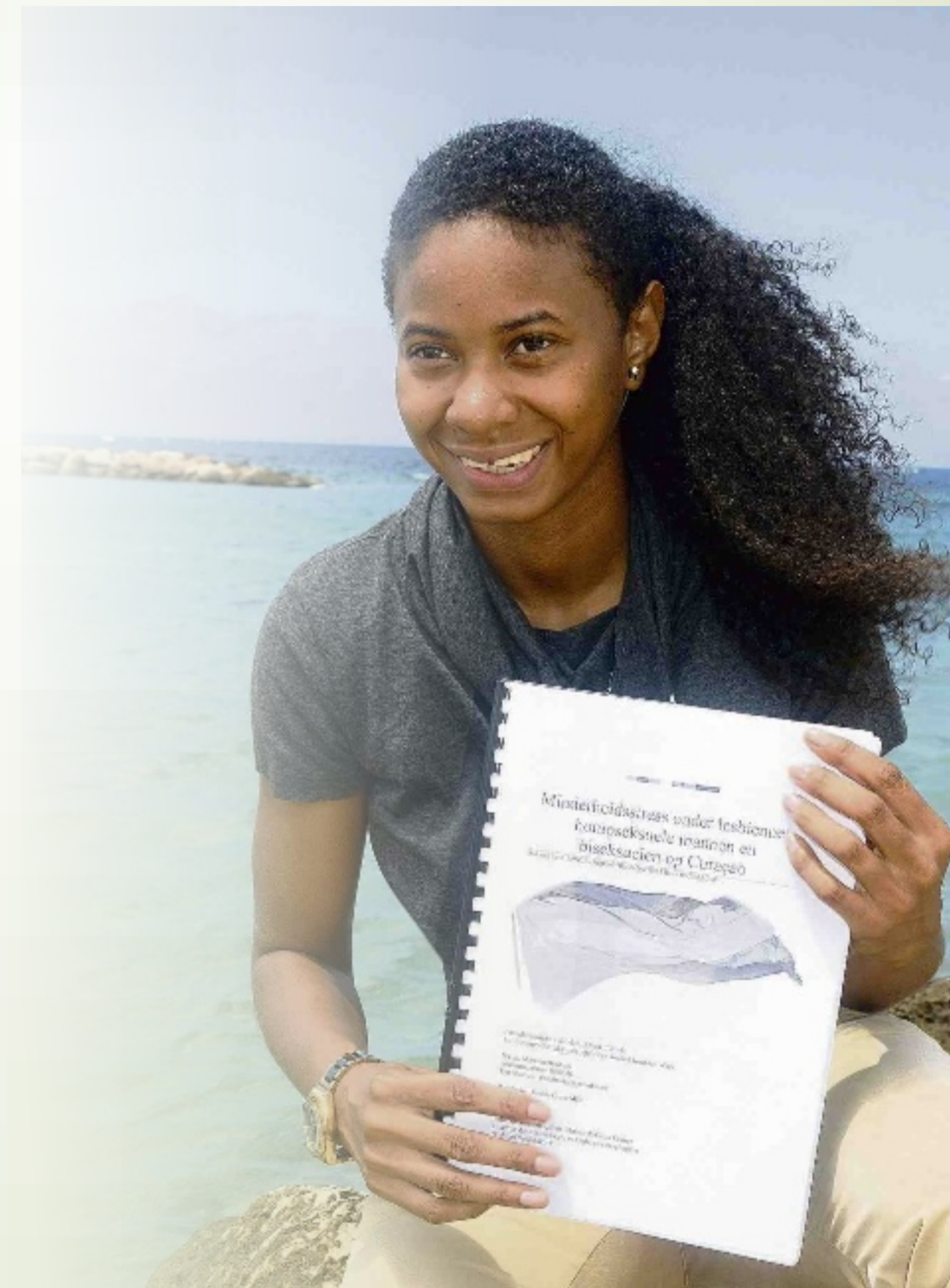
daar wordt niet over gesproken. Dus dan blijft die persoon met zijn klachten zitten en blijft hij pijnstillers innemen." Uit het onderzoek blijkt dat op Curaçao juist de homoseksuelen en biseksuele mannen het meest kwetsbaar zijn. Hoewel de literatuur aangeeft dat LHB'ers die niet conform zijn naar hun geslacht, bijvoorbeeld lesbiennes die er mannelijk uitzien of biseksuele vrouwen, discriminatie vaker ervaren doordat zij herkenbaar zijn als seksuele minderheden. Mensen, met name heteroseksuele mannen, confronteren vooral lesbiennes met nare commentaren als 'hoe kun je weten dat je lesbisch bent, je bent zo'n mooie vrouw', of 'als je mij leert kennen, ben je niet meer lesbisch'.

Taboe

Het onderwerp blijft een stigma en een taboe en bijna alle respondenten die hebben meegedaan aan het onderzoek vinden dat er te weinig bekend is over homoseksualiteit. De maatschappij moet meer vorming krijgen om diversiteit te accepteren. Zij stellen voor dat het thema seksuele oriëntatie een deel wordt van het onderwijssysteem zodat het onderwerp LHB'ers bespreekbaar wordt met kinderen en jongeren. Er moeten ook lezingen en workshops komen voor ouders en families met LHB-kinderen/jongeren, eigenlijk voor de gehele maatschappij.

Aanbevelingen

De onderzoekster heeft naar aanleiding van het onderzoek haar eigen aanbevelingen. Het Ministerie van Gezondheid, Natuur en Milieu zou actie moeten ondernemen om een beleid in te voeren om de psychologische en fysieke gezondheid van LHB'ers te bevorderen en hen te beschermen. Denk bijvoorbeeld aan diversiteitsbeleid op werkplekken waarbij iedereen gerespecteerd en erkend wordt om hun kwaliteit van werken. Ook professionals die met LHB'ers in aanraking komen middels diensten en hulpverlening, onderwijs en gezondheid moeten getraind worden om met LHB'ers om te gaan. Deze professionals zouden er niet van uit moeten gaan dat iedereen in onze maatschappij heteroseksueel is. Op het moment dat er geconstateerd wordt dat er een conflict is wegens de seksuele oriëntatie van iemand, moet de professional weten hoe te handelen in plaats van de situatie te negeren.

Marviën Boelbaai met haar afstudeerscriptie 'Minderheidsstress onder lesbiennes, homoseksuele mannen en biseksuelen (LHB'ers) op Curaçao'.

De onderzoekster pleit ook voor aanpassing van wetten zodat LHB's beschermd worden op alle aspecten en dezelfde rechten krijgen als heteroseksuelen, zoals het kunnen trouwen met iemand van hetzelfde geslacht. In Curaçao is er de Stichting FOKO die in Curaçao LHB'ers

opvangt, maar deze stichting is bij veel mensen niet bekend. Dus er wordt ook aanbevolen dat deze stichting meer in de publieke media verschijnt om LHB'ers te promoten.

Duidelijk komt naar voren dat een gezonde sociale omgeving voor LHB'ers hun gezondheid bevordert waardoor er minder

sprake hoeft te zijn van minderheidsstress. Dat zorgt ook voor een tevreden samenleving waarbij iedereen zichzelf en de ander accepteert.

Degenen die het totale rapport willen inzien kunnen contact opnemen met Marviën Boelbaai via e-mail mboelbaai@hotmail.com

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Full Circle (15)

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat in 2016 in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt en de lezers van Napa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben elke maand de primeur van een vervolgartikel uit het boek zoals dat naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Tekst: **Jan de Ruijter**

In Full Circle staat het thema management centraal en niet leiderschap. Management is 'getting things done', dingen voor elkaar krijgen met en voor mensen. Of zoals Mary Parker Fowlett (1868-1933), een Amerikaanse managementconsultant, het voor het eerst duidelijk beschreef: 'the art of getting things done through other people'. Later zo treffend veranderd door Harold Koontz in 'the art of getting things done with other people'.

Het eerste wordt gedaan vanuit de ivoren toren, het tweede wordt gedaan op de werkvloer door middel van 'management by example' en 'management with passion'. Management is resultaten behalen, vooraf bepaalde doelen bereiken waarbij doelen stellen centraal staat.

Het bekende 'management by objectives' (MBO) is dus niet een bepaalde vorm of een ander systeem van management. Management is per definitie management by objectives.

Het stellen van doelen staat centraal in management. Management is resultaten bereiken en op de vraag 'welke resultaten?', kan alleen maar geantwoord worden: 'vooraf bepaalde doelen'. Management is die prestaties leveren waarvoor de organisatie in het leven is geroepen. Management gaat over doelen stellen, prognoses maken (forecasting), plannen en doelen bereiken.

Doelen

Doelen zijn uit de missie en visie afgeleide gewenste eindresultaten die op een gegeven moment bereikt moeten zijn. Doelen beschrijven dus een gewenste situatie die op een bepaalde tijd gerealiseerd moet zijn.

De beschrijving uit de missie en visie is eerst in gemeenschappen en wordt gevolgd door een groot aantal ondergeschikte en samenhangende doelen die heel precies en duidelijk worden omschreven met een aan tijd gebonden periode voor het behalen van de doelen.

Oude en nieuwe stijl

De manager oude stijl regelt de dagelijkse gang van zaken. Zonder verdere poespas. Geen geformuleerde en geaccepteerde doelen. Alles gaat over 'wat gaan we vandaag doen, wie doet wat en hoe'. Het is intern gericht. Zij regelen en controleren, zonder veel te plannen. Het lijkt op calculated chaos, controlled disorder en het gebruik van uitsluitend intuïtie. (Mintzberg 1980). Helaas is dat alom nog steeds de manier waarop er gemanaged wordt.

De manager nieuwe stijl werkt volgens een managementmodel waarvan het eerste werd opgesteld door de

staffing, coordinatie, leiding, controlling, achieverij en evaluatie.

De verschillende kwaliteitsinstituten op de wereld hebben een gecompliceerder model waarover later meer en de Nederlandse auteur Mathieu Weggeman beschrijft in zijn boek 'Meesterlijk Organiseren' zijn simpele DOR-model. Doelen stellen, organiseren, realiseren (resultaten behalen). Daaruit blijkt heel simplistisch het belang van doelen stellen en resultaten behalen in management.

Vanaf het begin van de 20e eeuw, bij het begin van managementkennis, worden bovengenoemde activiteiten

de volgende vier disciplines goed beheersen: Organiseren; Ondernemen, de grondslag voor iedere organisatie en dé voorwaarde voor overleving voor elke onderneming; Managen, het behalen van resultaten, het managen van 'dingen en zaken'; Leiden, het beïnvloeden van mensen, het managen van mensen. Het verkrijgen van hun betrokkenheid en volle inzet. In de betekenis van mensen leiden,

van een bedrijf en goed management is essentieel voor het op een ordelijke wijze organiseren van alle zakelijke activiteiten in een bedrijf.

Tragedie

Nagenoeg iedereen managet. Je carrière, familie, gezin, financiën, je hobby's, de huishouding, een vereniging. Managen is een van de belangrijkste bezigheden van mensen. Vanaf de oude oertijden vormden mensen al groepjes om samen dingen te bereiken die zij als individuen niet aan konden en voor de coördinatie van alle activiteiten was management ook toen al iets essentieels.

Met het steeds meer en meer complex worden van onze samenleving en het steeds groter worden van organisaties, wordt er overal steeds meer gebruikgemaakt van groepen en samenwerkingsverbanden en wordt management een steeds belangrijker taak. Maar helaas leert bijna niemand ervoor, bijna niemand heeft ook maar enige managementkennis en bijna niemand weet er iets van. Helaas.

Wat doen managers?

Vraag een manager wat hij doet en u krijgt een aarzelend, vaag en ontwijkend antwoord. "Wat ik doe? Ja, dat is een beetje moeilijk uit te leggen; ik ben verantwoordelijk voor een heleboel dingen; ik zorg ervoor dat alles soepel verloopt", allemaal vreemde antwoorden die geen antwoord op de vraag zijn. Neemt u de proef op de som maar eens en vraag het aan managers of althans aan mensen die die titel gebruiken.

Wordt vervolgd

Jan de Ruijter is managementconsultant op Aruba en is te bereiken op janderuijter@yahoo.com

Fransman Henri Fayol (de grondlegger van moderne managementtheorieën) in 1930. De werkzaamheden van de manager bestonden volgens hem uit planning, organisatie, staffing, commanding, coordinatie, en controlling. Dat eerste model is inmiddels aan meerdere herzieningen onderhevig geweest en luidt in verschillende variaties als volgt: planning, organizing,

als het werk van de manager gezien naast hun continue functies van beslissingen nemen, problemen oplossen en communicatie.

In het Engels leest men veelal: 'management is a continuous process in which managers plan, organise, staff, lead, motivate and control human efforts in order to achieve well defined goals'.

De manager nieuwe stijl moet

is het gezegde management is management (tactfully) gevonden. Leiders begeleiden en inspireren mensen om met betrokkenheid, inzet en goede prestaties de doelen van de organisatie te behalen. Leidinggeven is dan een stimulerende factor.

Efficiënt en doelgericht management is een absolute voorwaarde voor het overleven, slagen en succes hebben

Food for thought.

Bieten al 4000 jaar verbouwd

Meestal worden verse bieten gekookt of rauw gegeten of wordt er bietensap van gemaakt. Voor het recept van deze editie dient u de bieten te roosteren in de oven. Een verrassende vorm van bereiding. Zeker de moeite waard om te proberen hoe het zal smaken. Bietjes uit de oven, en ook nog met Afrikaanse kruiden.

Tekst: **Miriam de Windt**

In de literatuur staat dat bieten al sinds 4000 jaar geleden gecultiveerd werden in het mediterrane gebied.

Van de bietplant zijn wij gewend om de knol te eten, gekookt en/of rauw. De bladeren zijn ook eetbaar en vallen onder bladgroente. Zowel de knol als de bladeren hebben een hoge voedingswaarde.

Bieten zijn rijk aan vitamines en mineralen. Ze bevatten veel vitamines van de groep B-complex. Daarnaast bevatten ze voornamelijk veel foliumzuur, vitamine A en C. Qua mineralen zijn bietjes rijk aan ijzer, koper, mangaan en kalium. Iedereen die anemie heeft, zal veel baat hebben bij het regelmatig eten van verse bietjes. De kleurstof van bieten is bovendien ook een anti-oxydant voor bescherming tegen vrije radicalen en ontstekingen. Bieten bevatten verder ook veel voedingsvezels. Zoals bekend kunnen vezels in uw voeding, behalve uw darmen actief houden om obstipatie te voorkomen, ook helpen om uw cholesterol op peil te houden.

Afrikaanse kruiden

De Afrikaanse gewoonten, cultuur en cuisine kennen vele invloeden. Onder meer Arabisch, Portugees, Frans en En-

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T 889-1788
C 520-6932
ndcs.dewindt@gmail.com

gels. De typische smaak van veel Afrikaanse gerechten wordt gevormd door het gebruik van verschillende kruiden en specerijen. De meest gebruikte soorten zijn kardamom, koriander, kaneel, kruidnagelen, (chili) peper, komijn, knoflook, gember, munt, fenugriek, nootmuskaat, peterselie en turmeric.

Koriander

De naam koriander komt van het Griekse 'koris', dat luis betekent. Luizenkruid heet het in vele talen, omdat er luizen zijn die dezelfde geur hebben. Al is de geur van koriander niet echt geliefd bij velen, het wordt toch heel veel gebruikt. Andere namen voor koriander zijn Chinese of Japanse peterse- lie, cilantro of ketoembar.

Alle delen van de plant zijn eetbaar. De blaadjes van het verse groen van de koriander lijken op platte peterselie. Verse koriander is niet lang houdbaar. U kunt het in wat water met een plastic zakje er overheen in de koelkast een paar dagen goed houden. Indien u vaak verse koriander wilt gebruiken, kunt u het het beste malen met een beetje olie. Op deze manier blijft de smaak beter behouden.

Behalve het groen van de koriander worden ook de stengels, de zaadjes en de wortels gebruikt in gerechten. Koriander, gedroogd en tot poeder vermalen, is te krijgen onder de naam ketoembar.

Komijn

Komijn is origineel afkomstig uit Egypte en wordt sinds jaar en dag ook rijkelijk gebruikt in het Midden-Oosten, India, China en het Mediterrane gebied. In Egypte werd komijn niet alleen in voedsel gebruikt, maar ook voor het balsemen van farao's.

Meestal worden de zaadjes gebruikt. Het aroma ontwikkelt zich sterker wanneer de zaadjes eerst geroosterd wor-

den voor het malen. Komijn is een heel belangrijk kruid en een smaakmaker van kerrie en massala's. Een andere naam voor gemalen komijnzaad is djinten of djintan.

Komijn is rijk aan ijzer en kan een positief effect hebben op de spijsvertering. Er zijn onderzoeken gaande over het effect van komijn op de excretie van enzymen voor de spijsvertering, lever-detox en anti-oxydatieve eigenschappen.

Analyse

De gewenste voedingsstoffen in dit groentegerecht zijn voedingsvezels, vitamine A, vitamine B1, B2 en ijzer. Deze voedingsstoffen worden in het recept geleverd door de bieten, wortelen en de specerijen voor de Afrikaanse smaak (komijn, koriander, kaneel en munt). Alhoewel in kleine hoeveelheden, leveren ze toch samen 21 procent van het ijzer in het gerecht. Een noemenswaardig feit.

De ongewenste voedingsstoffen zijn de vetten en de verzadigde vetten. En deze zijn uiteraard afkomstig van de olie en boter. Voor de analyse is alle olie in het recept berekend. Het is niet bekend hoeveel olie aan de bietjes zal blijven hangen. De olie voor de hoeveelheid bieten is niet teveel. Een advies is wel om de olie goed te laten afdruipen als de bieten gaar zijn. De hoeveelheid vetten wordt dan veel minder. De boter is het enige ingrediënt dat verzadigde vetten bevat. Indien u de boter vervangt door een beetje olie om de specerijen te fruiten, bent u geheel verlost van verzadigde vetten in uw groente.

Dit groentegerecht past uitstekend in een ijzerrijk en vezelrijk voedingsadvies bij anemie (lage Hb) respectievelijk obstipatie. Indien met minder vet of zonder vet klaargemaakt, past het ook in een energiebeperkt dieet voor afslanken en een cholesterolverlagend dieet. Door het hoge vezelgehalte heeft dit gerecht een goede

verzadigingswaarde. Tevens zorgen de voedingsvezels voor verhoging van het cholesterol in het bloed.

Kook mee met May.

Rode bieten met Afrikaanse kruiden

Ingrediënten:

12 kleine bieten
¼ cup olijfolie
6 wortelen in stukken van 1¼ cm
¼ cup ongezoeten roomboter
¼ theelepel gemalen koriander
¼ theelepel komijnzaad
¼ theelepel kaneel
1 theelepel geraspte citroenschil
1 theelepel lichtbruine suiker
paar saffraandraadjes, 10 minuten geweekt in 2 eetlepels heet water
1 theelepel fijn gehakte korianderwortel
1 eetlepel gehakte verse munt blaadjes
zout en vers gemalen zwarte peper

Bereidingswijze:

De oven tot 375 (190 graden Celcius) voorverwarmen. De bieten wassen en schoonmaken (niet schillen!) De bieten in een ondiepe ovenschaal doen, de olijfolie erover schenken, afdekken met folie en 40 tot 50 minuten bakken tot ze gaar zijn. Folie verwijderen en 15 minuten laten afkoelen. De bieten schillen en verticaal in tweeën snijden. De wortelen koken in zout water, tot ze gaar zijn. Onder koud stromend water oprispen. De boter in een grote koekenpan smelten, de kruiden, de citroenrasp, de suiker en de saffraan toevoegen. 1 minuut koken. De bieten, de wortelen, en de korianderwortel toevoegen. Voorzichtig omscheppen. Met zout en peper afmaken. Naar een schaal overhevelen en voor het opdienen met de munt bestrooien. Bijgerecht voor vier personen.

Eet smakelijk,

May

Koopjeskriebels in Miami

Wie last heeft van koopjeskriebels, krijgt al snel Miami in beeld. Alle dagen van de week is er een vliegconnectie. Verder zindert het in Miami van aanbiedingen van motels, hotels, resorts en autoverhuurbedrijven. Trek je portemonnee en vul je koffers!

Tekst en foto: Marius Bremmer
Foto's: Shutterstock

In Miami zijn er winkels verspreid over de belangrijkste districten van de stad. Bovendien zijn er tal van leuke toeristische gebieden waar je gezellig kunt rondbanieren.

Ook Miami Beach is een prima plek om de creditcard te trekken voor de nieuwste gadgets op elektronica-gebied, voor Amerikaanse merkkleding, sportkleding of sportschoenen. Ook badkleding en bedlinnen zijn favoriet. En vergeet niet dat je ook in Key West leuk kunt shoppen.

Winkels in Miami variëren van uiterst chique tot eigenzinnig en kleurrijk. Zo weer spiegelen ze de melting pot: het heterogene karakter van de staat Florida. De ware winkelliefhebbers gaan naar de mega malls en grotere winkelpromenades. Daar komen de locals, maar ook andere bewoners van de Caribische regio en de Midden- en Zuid-Amerikaanse landen. Ook voor hen is Miami het winkelparadijs bij uitstek: wat thuis niet verkrijgbaar is

of veel duurder, is in Miami ruimschoots voorhanden. Het voelt goed om daar anoniem rond te lopen, niemand die ziet dat je buitenlander bent, welke huidskleur, uitstraling of creditcard je ook hebt.

Chillen

Wie een exclusieve smaak heeft wordt opgewacht in de winkels van Coconut Grove. Die zijn tot laat open, vooral in het weekeinde. In South Beach in Miami Beach – goed voor kleding, kitsch en souvenirs – gaan winkels pas soms na de middag open, hou daar rekening mee. Waar in de jaren zestig van de vorige eeuw nog een ontmoetingspunt was voor hippies, zitten nu er verzorgde yuppen te chillen bij het licht van nostalgische straatlantaarns. Je kunt er heerlijk winkelen in de openlucht en in het open winkelcentrum CocoWalk.

De beroemde Lincoln Road in Miami Beach mag je niet missen, die doet haast Europees en tegelijk New Yorks aan. De terrassen in het mid-

den van de straat zijn heel uitnodigend. In Lincoln Road kun je heerlijk flaneren langs winkels, galerieën en restaurants en je ogen de kost geven: uitdagender gekleed winkelpubliek kom je in de VS maar weinig tegen. Carl Fisher, de projectontwikkelaar uit de beginjaren van Miami Beach, gebruikte Fifth Avenue in New York als voorbeeld voor Lincoln Road. Het leuke ervan is dat ook kunstenaars op straat bezig zijn. Je kijkt je ogen uit als artiesten op stukjes spiegel in no time de fraaiste schilderijtjes maken. Vooral 's avonds is Lincoln Road een *place to be*.

Shuttle service

Mis de Dolphin Mall niet, de grootste van Miami-Dade County, in 2015 winnaar van het 'Trip Advisor Certificate of Excellence'. Ben je eenmaal binnen, dan moet je rechts houden en dan kom je hopelijk door alle vleugels van het complex. Maar liefst 240 winkels en dan ook nog de nodige restaurants. Dolphin Mall onderhoudt

een shuttle service naar diverse hotels in de omgeving van het vliegveld, waar het maar 5 mijl vandaan ligt. Ruim voor vertrek naar Florida kun je de Dolphin Mall alvast liken op Facebook om een indruk te krijgen van de vele aanbiedingen. Een bezoek aan het food court is natuurlijk onvermijdelijk.

Food courts

De noordelijke Aventura Mall aan de Biscayne Boulevard doet met een eigen kids club veel voor kinderen. De Rainbow Valley Playground is een heus lokkertje. De mall heeft wel 200 winkels, zelfs complete warenhuizen zoals Macy's, JC Penny en Sears. Er is uiteraard ook hier weer een uitgebreide food court waar het altijd bomvol is en waar de porties werken aan overgewicht.

Dan is ook de zuidwestelijke Dadeland Mall een aanrader, gelegen in Kendall. Hier vind je tussen de 185 winkels de grootste Macy's van Miami. De service aan klanten gaat erg ver: behalve gratis wifi kun je er ook faxen en kopi-

eren bij een speciale klantenservice. Het stikt ook hier van de hotels in de buurt.

Mahonieboom

Bayside Marketplace aan de Biscayne Boulevard ligt aan de grote jachthaven van Miami. Je kijkt er je ogen uit naar boten als beauty's. Van hieruit maak je makkelijk een boottocht over de Biscayne Bay. Op het plein aan het water staan vaak bands te spelen. Het is een heerlijk winkelgebied, maar ook ideaal om een hapje te eten. Aan de stadkant staat een groot monument ter nagedachtenis van John F. Kennedy. Cubaanse ballingen danken de VS met een plakette voor hun verblijfsvergunning. Een grote holle mahonieboom tussen het monument en de markt is een ideale speelplek voor kinderen.

We moeten natuurlijk ook wat kopen voor op de hotelkamer. Er zijn twee belangrijke supermarkten in Miami: Winn-Dixie en Publix. Publix heeft het imago iets goedkoper te zijn. Het is bij beide geweldig shoppen.

Ras: waan, maar geen werkelijkheid

Deel 1. Het blanke superioriteitsdenken

We lezen over de racistische schietpartij in Charleston en over de dood van Arubaan Mitch Henriquez. Ook het nieuwe boek van Harper Lee van 'To kill a mockingbird' heeft de aandacht sterk gericht op racisme en ras. Dit terwijl al in 1950 is vastgesteld dat er geen scherp van elkaar gescheiden rassen bestaan: wij lijken allemaal op elkaar, we zijn bijna een(der). Racisme woekert echter als een veenbrand voort. Fysisch antropoloog dr. Machteld Roede schrijft in drie afleveringen over de biologische onzin van het begrip ras.

Tekst: **Machteld Roede**

mdat we over de hele wereld met elkaar kinderen kunnen krijgen vormen we één soort. Maar wat kunnen we uiterlijk toch extreem van elkaar verschillen!

De donkere medemens werd vernederd en misbruikt, maar niet altijd. Er waren in het oude Egypte zwarte farao's en van de twaalfde tot vijftiende eeuw waren zwarten geliefd bij de christenen. De koningin van Sheba was zwart, de zwarte Caspar, een van de drie wijzen uit het Oosten, werd in de mooiste gewaden geschilderd.

Daarna is de beeldvorming gekanteld. De stelling dat ongelijkheid door God gegeven was, moest het kolonialisme en de slavenhandel rechtvaardigen. Het Genesisvers dat vertelt dat Cham – omdat hij zijn dronken vader Noach naakt had gezien – werd vervloekt, evenals zijn zoon Kanaän en hun als straf donkere nakomelingen gaf, ondersteunde de overtuiging van slavenhandelaars, rechters, zendelingen en missionarissen dat de Afrikaanse slaven inferieure wezens waren.

Het feit dat in de achttiende eeuw door de komst van de Verlichting niet langer star werd vastgehouden aan de oude Bijbelteksten maakte de weg vrij voor eigen waarnemingen. De anatoom Petrus Camper stelde dat

ook zwarten mensen waren, nauw verwant aan blanken, en niet ontstaan uit kruisingen tussen mens en orang-oetang, zoals velen toen dachten. Blanken noemde hij 'witte Moren'. Hij vond het onbelangrijk of Adam en Eva blank of donker waren geweest. Dat was toen ook een brandende vraag waar men zich mee bezighield.

Indeling

Linnaeus begon als eerste de mensheid systematisch in te delen, in vier, later vijf variëteiten. Evenals Blumenbach, die de talenten en geestelijke vermogens van Afrikanen prees. Hij wees op geleidelijke overgangen en stelde dat de bewoners van Afrika onderling meer van elkaar verschilden dan van Europeanen.

Dat waren goede waarnemingen, want dit zijn ook de huidige argumenten tegen het begrip ras. Men beschreef wel 2 tot 400 rassen, maar meestal werd Cuviers driedeling 'Kaukasisch', 'Negroïde' en 'Mongoloïde' gebruikt. Later werden deze respectievelijk 'Europees', 'Afrikaans' en 'Aziatisch' genoemd. Maar er werd geen verdeling gemaakt in superieure en inferieure rassen.

Raciale hiërarchie

Pas midden negentiende eeuw presenteerden wetenschappers een raciale hiërarchie, waarin de blanke mens bovenaan stond. Hiermee liepen ze

Europa, ondersteund door Afrika and Amerika. Verbeelding van het kolonialisme door William Blake uit 1796.

een paar eeuwen achter het koloniale superioriteitsdenken aan, maar hun rangorde versterkte wel de heersende mening in de maatschappij. In 1898 construeerde Haeckel een stamboom die Indo-Germanen hoog in de kruin plaatste, maar Afrikanen laag bij de grond, niet ver van proto-mensen en aapmensen. Velen namen dit over.

Ik voel een verdrietige gêne bij het vermelden van de vroegere discussies, al moet je deze zien in de geest van die tijd. Wat

doet dit met mijn donkere medemens die dit leest? Joodse Zerita – in de nazitijd als 'verguisde' tot onderduiken gedwongen – bekende dat ze zich met afschuw realiseerde dat haar voorouders op Curaçao rijk waren geworden door de slavenhandel. Dat

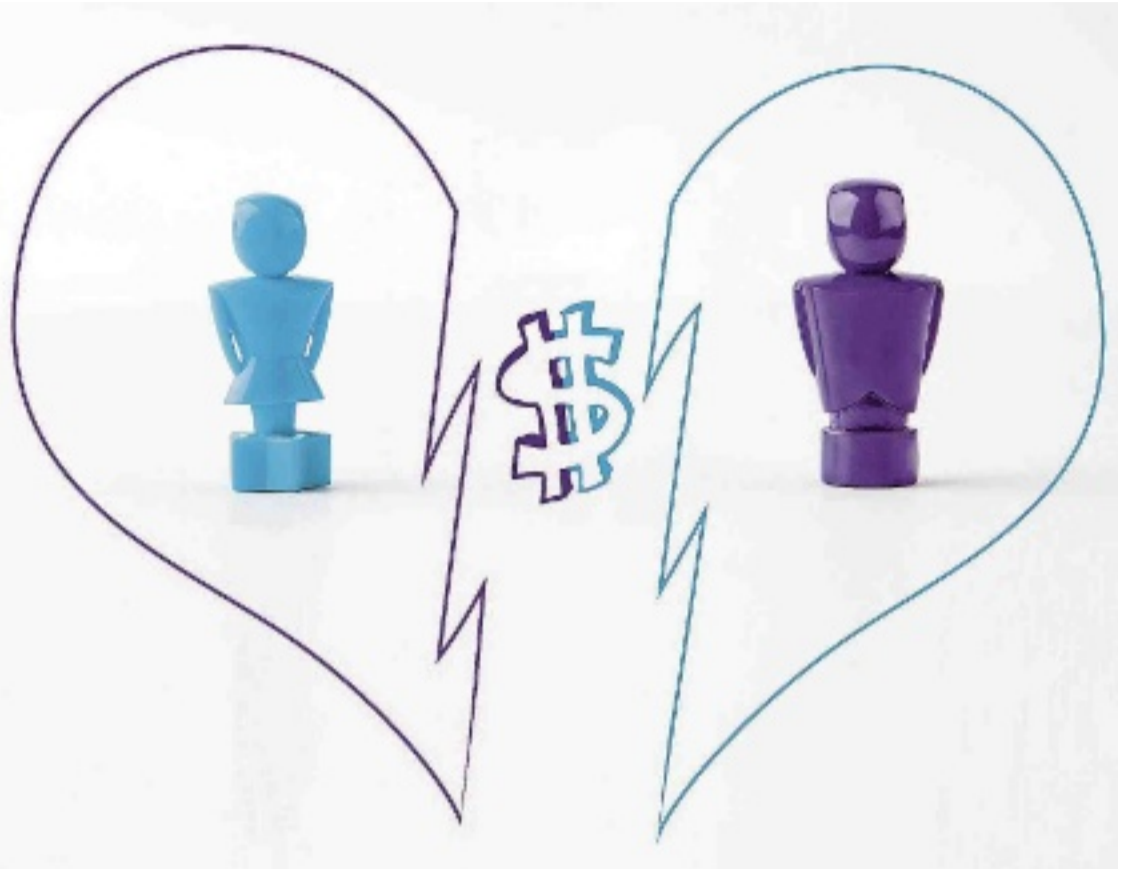
het misschien niet juist was, maar dat ze zichzelf dat toch niet meer aan kon rekenen. Het blijft echter iets waar de blanke mens niet trots op kan zijn, al zijn het opvattingen van lang geleden, toen over veel zo heel anders werd gedacht.

Deze tekst is een bewerking van een bijdrage van fysisch antropoloog Machteld Roede in *Opinie & Debat, NRC*, 25 en 26 juli 2015. Een uittreksel van Machteld Roede's 'Rassen, waan of werkelijkheid?' In 'Ontjoodst door de Westerschap', redactie Hans Ulrich Jessurun d'Oliveira, Amsterdam University Press 2015. Roede was eerder marien bioloog en deed in die hoedanigheid in 1962-1963 promotieonderzoek bij Carmabi op Curaçao.

Recht

Huwelijkse voorwaarden: geen 'one size fits all'

Op uw huwelijksdag zijn huwelijkse voorwaarden het laatste wat je aan je hoofd hebt. De klassieke perceptie van het huwelijk is 'samen uit, samen thuis'. Je bent getrouwd en je deelt alles wat je hebt met elkaar of je hebt geen relatie en dus valt er niets te delen.

Tekst: **Jo-Ann Meulen**

In de huidige samenleving waar men het liefst maatwerk heeft, bieden huwelijkse voorwaarden de mogelijkheid om afspraken te maken omtrent financiën die aansluiten bij de eigen ideeën over wat eerlijk en redelijk is.

Heb je de wens om financieel onafhankelijk te blijven? Zit de echtgenoot in de schulden of verdient een van de echtgenoten meer dan de ander? Loopt de (aanstaande) echtgenoot zakelijke risico's? Dan dient men zich te beraden over huwelijkse voorwaarden. Huwelijkse voorwaarden zijn niets anders dan de vastlegging van afspraken tussen (aanstaande) echtgenoten binnen de grenzen van de wet.

Echtgenoten kunnen huwelijkse voorwaarden zowel vóór als tijdens het huwelijk aangaan. Wel moeten de huwelijkse voorwaarden voldoen aan bepaalde vereisten. Ze dienen bij notariële akte te worden aangegaan. Het niet naleven van deze

vereisten leidt tot nietigheid van de voorwaarden. Ook werken de huwelijkse voorwaarden eerst jegens derden indien zij zijn ingeschreven in het openbaar huwelijks-goederenregister, gehouden ter griffie van het gerecht in eerste aanleg.

Echtgenoten stellen aan het begin van het huwelijk de verdeling van inkomen en vermogen vast. Er kunnen afspraken worden gemaakt omtrent bijvoorbeeld de compensatie van inkomen indien een van beiden stopt met werken of minder gaat werken als er kinderen worden geboren, de bescherming van een eventuele onderneming tegen de gevolgen van echtscheiding of schulden van de andere echtgenoot, de bescherming van vermogen tegen de gevolgen van gedragingen van de echtgenoot, de verdeling van ouderdoms- en nabestaandenpensioenen bij onverhoopte echtscheiding en uiteraard bescherming van (een deel van het) vermogen van de echtgenoten tegen schuldeisers. Dit is zeker van

belang als er door (een van) de echtgenoten zakelijke activiteiten worden verricht.

Niet minder belangrijk is dat bij huwelijkse voorwaarden afspraken kunnen worden gemaakt waarbij je zichzelf tegen jouw echtgenoot beschermt. Bij het aangaan van een huwelijk denkt men waarschijnlijk dat huwelijkse voorwaarden niet noodzakelijk zijn. Het is echter onvoorspelbaar wat de stand van zaken binnen het huwelijk is over een aantal jaren. De ervaring leert dat het leven veel verrassingen kent. Zekerheid is niet het voornaamste kenmerk van het menselijk bestaan. Voor het overige heb je de vrijheid om te regelen wat je wilt mits het binnen de grenzen van de wet is.

Drie gangbare vormen

Voor wat betreft de inrichting van de huwelijkse voorwaarden zijn er drie gangbare vormen die als uitgangspunt worden gebruikt, met name de koude uitsluiting, het verrekenstelsel (periodieke- en finale verrekenbeding) en de beperkte gemeenschap.

Koude uitsluiting

Wie in deze tijd kiest voor koude uitsluiting doet dit vanuit een volstrekt andere positie dan dertig of meer jaren geleden. Koude uitsluiting behelst een uitsluiting van iedere gemeenschap van goederen en is in de huidige samenleving ideaal voor echtgenoten die getrouwd wensen te zijn, maar ook financieel

volstrekt onafhankelijk willen zijn en blijven.

Periodieke verrekening

Huwelijkse voorwaarden en koude uitsluiting zijn niet langer synoniem. Met de jaren is men gaan beseffen dat huwelijkse voorwaarden ook nuttig zijn in emancipatoire zin. Rechtvaardig is dat echtgenoten in gelijke mate dienen te delen in de inkomsten (uit arbeid) die tijdens het bestaan van de gemeenschappelijke huishouding werden verkregen.

Zo kwam het dat aan de uitsluiting van iedere gemeenschap van goederen (koude uitsluiting) een beding kan worden toegevoegd dat tot een jaarlijkse (periodieke) verrekening van wat van de inkomsten onverteerd was gebleven door de echtgenoten wordt overgegaan. Wie voor een verrekenstelsel met periodieke verrekening kiest, wenst dat al hetgeen tijdens het huwelijk wordt verdiend, eerlijk wordt gedeeld.

Finale verrekenbeding

In de huwelijkse voorwaarden kan ook een finale verrekenbeding worden opgenomen hetgeen handig kan zijn daar echtgenoten de verrekening weleens vergeten. Het finale verrekenbeding houdt in dat bij de echtscheiding moet worden verrekend alsof de echtgenoten in gemeenschap van goederen waren gehuwd, met uitzondering van –mits opgenomen in de huwelijkse voorwaarden – aanbrengheten huwelijk.

Beperkte gemeenschap

In de huwelijkse voorwaarden kan ook gekozen worden voor een beperkte gemeenschap. De echtgenoten bepalen dan welke goederen en schulden in de gemeenschap vallen. Deze beperkte gemeenschap is een huwelijks-gemeenschap. Anders dan bij de beperkte gemeenschap blijven de vermogens van de echtgenoten wel gescheiden bij de koude uitsluiting en het verrekenstelsel.

De tijd staat niet stil. Naar gelang de echtgenoten zich verder ontwikkelen en ontplooiën kunnen de huwelijkse voorwaarden naar de wensen en noodzaak van de echtgenoten worden aangepast, huwelijkse voorwaarden zijn niet geschreven in steen. Zoals de bruidsjurk, business card, woning en auto op maat zijn gemaakt, is het aan te raden om de huwelijkse voorwaarden ook op maat te maken.

Mr. Jo-Ann Meulen is advocate bij SMS Attorneys at Law.

Puzzels.

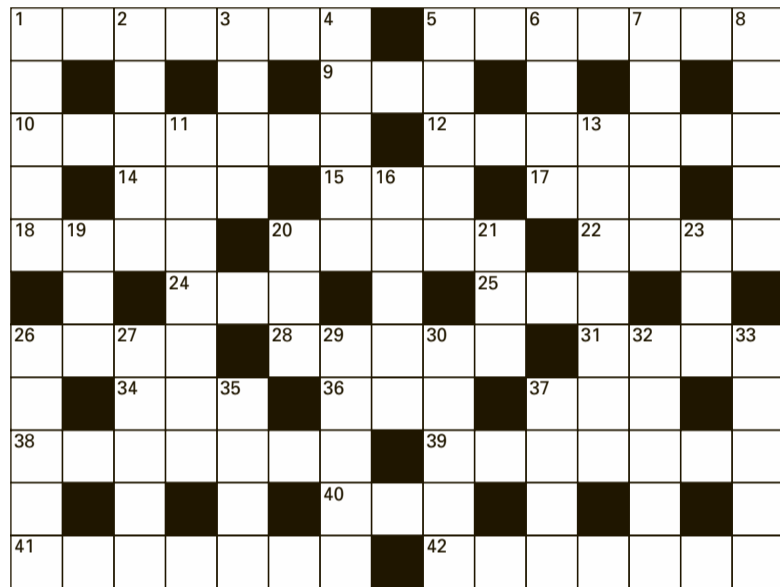
PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:

1. Bevallen; 5. corrector; 9. roem; 10. prehistorisch dier; 12. respect; 14. gezicht-sorgaan; 15. ieder; 17. voormalige Chinese leider; 18. Indische visfuik; 20. dicht bij-jeen; 22. knevel; 24. luchtvaartmaatschappij; 25. enz.; 26. plaats in Oekraïne; 28. dier; 31. verbond; 34. baardje; 36. windrichting; 37. bedeesd; 38. eindscore; 39. van bot of graat ontdoen; 40. vlekkenwater; 41. haringachtig visje; 42. kunstenaar.

VERTICAAL:

1. IJs dat niet op het water rust; 2. geestigheid; 3. drank; 4. stekelige plant; 5. aaneenschakeling; 6. mal; 7. verspieder; 8. scheepsexploitant; 11. vis in moten; 13. weegschaal; 16. peilen; 19. Bijbelse figuur; 20. taxi (Eng.); 21. lievelingskostje; 23. uitroep van schrik; 26. rijglijf; 27. organische verbinding; 29. nauwe doorgang; 30. hoofdstad in Europa; 32. schikgodin; 33. seriositeit; 35. grondsoort; 37. platzak.

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Edwin H. Martinus
Timonstraat 4
Aruba

Winifred Browne
Deltastraat 21
Curaçao

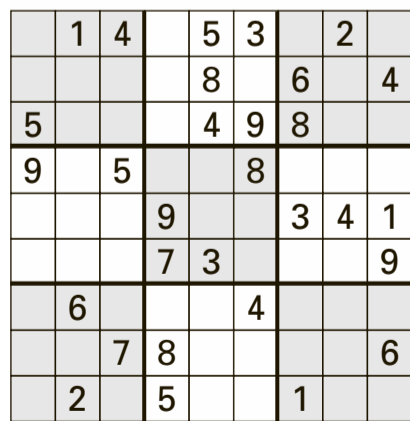
De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curaçao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

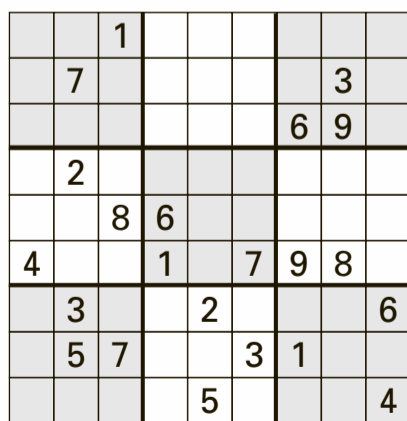
SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

HEAVY

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

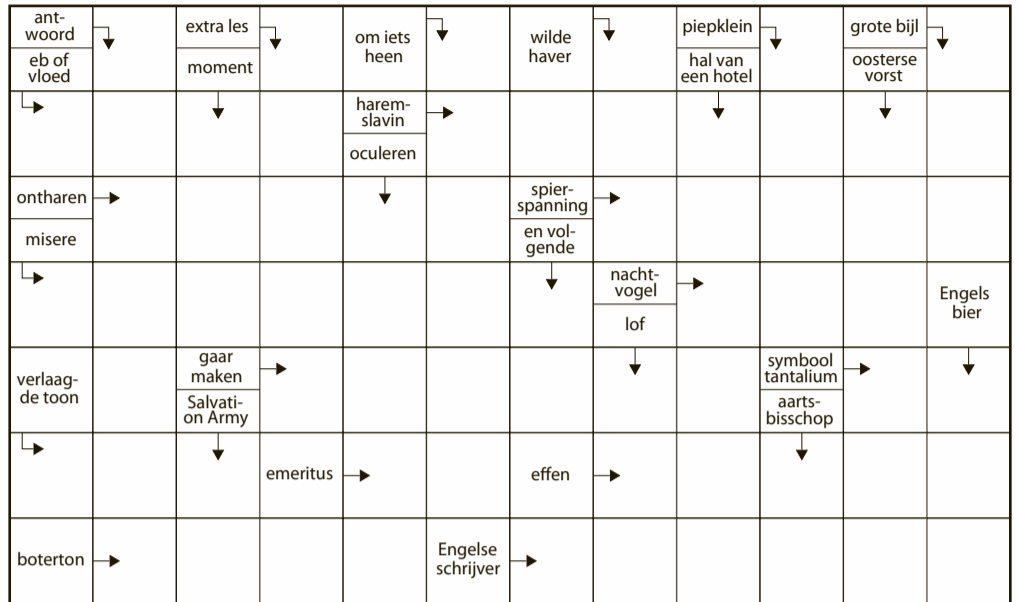
5	7	2	8	6	3	1	9	4
6	1	9	7	4	5	3	8	2
4	8	3	9	2	1	7	6	5
7	4	6	3	1	9	2	5	8
9	5	1	2	7	8	4	3	6
3	2	8	4	5	6	9	1	7
2	6	5	1	9	7	8	4	3
1	3	4	6	8	2	5	7	9
8	9	7	5	3	4	6	2	1

5	9	4	1	2	3	8	7	6
3	1	2	8	6	7	4	5	9
8	7	6	5	4	9	2	3	1
9	5	3	2	1	8	7	6	4
6	8	1	9	7	4	3	2	5
2	4	7	6	3	5	1	9	8
7	3	8	4	9	6	5	1	2
1	6	5	7	8	2	9	4	3
4	2	9	3	5	1	6	8	7

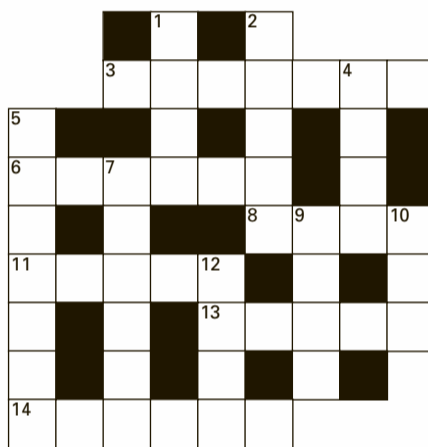
Cryptogram:
Horizontaal: 3. Koplamp; 6. lorren; 8. sluw; 11. kroos; 13. pools; 14. koning. Verticaal: 1. Toer; 2. plons; 4. menu; 5. klokrok; 7. rooien; 9. loog; 10. was; 12. span.

Woordzoeker: VERMELDING

ZWEEDSE PUZZEL

CRYPTOGRAM

HORIZONTAAL:

3. Zit in de weg bij een rondrit (7); 6. Door deze raad blijft een jongen niet schoon (6); 8. Laat horen en zien hoe je heet! (4); 11. Bakmiddel voor de grap (5); 13. De handel die een oplichter verkoopt (5); 14. Geldberg-plaatsen? (6).

VERTICAAL:

1. Dierenverblijf aan boord (4); 2. Dat geluid stopt een Europeaan (5); 4. Eentonige vogel (4); 5. Zorg snel voor wijn als de cijfers goed zijn! (7); 7. Zulke slechte cijfers kan men beter laten schieten (6); 9. Ondanks haar uitputting gaat zij uit de weg (4) 10. Geen aanstootgevend kanaal (3); 12. Veilig voor sex (4).

WOORDZOEKER

E	R	E	K	E	R	P	S	D	I	U	L	E
Z	A	I	N	E	S	N	A	D	N	A	J	E
U	A	I	K	U	R	D	T	I	A	T	A	M
A	T	E	A	G	G	E	R	S	R	M	N	T
P	I	N	E	X	O	B	S	A	M	O	T	I
O	G	T	A	T	I	A	A	A	O	N	N	R
O	T	N	H	N	M	K	R	F	S	O	E	E
K	S	G	I	C	E	G	O	R	D	I	S	K
R	I	N	E	H	O	R	E	K	N	D	N	R
E	R	A	F	R	C	K	E	N	A	A	E	E
V	A	G	P	I	E	I	R	G	B	T	C	W
R	T	N	M	O	Z	E	U	E	N	S	E	G
O	I	I	Z	U	M	E	R	J	V	O	R	A
O	G	E	M	U	I	D	O	P	E	T	J	L
V	B	D	R	A	O	B	Y	E	K	O	I	S
E	I	T	A	S	I	N	A	G	R	O	T	U

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

- BAND
- BEZOEKERS
- BOXEN
- DANSEN
- DRUK
- GITAAR
- GITARIST
- INGANG
- JONGEREN
- KAARTJE
- KEYBOARD
- LUIDSPREKER
- MASSAAL
- MICROFOON
- MUZIEK
- ORGANISATIE
- PAUZE
- PODIUM
- PROGRAMMA
- RECENSENT
- REGGAE
- RITME
- SLAGWERKER
- STADION
- TOEJUICING
- UITVERKOCHT
- VOORVERKOOP

© Sanders Puzzelboeken/150815

Zweedse puzzel

L	F	S	V	H	J					
B	Y	N	A	T	R	E	M	O	L	O
D	E	U	C	E	N	A	B	O	B	
R	E	S	S	O	R	T	N	O	E	
L	T	R	E	E	F	T	N	A		
V	Y	L	P	O	I	E	P	E	R	
K	L	A	S	Y	S	L	A	N	D	

Prijspuzzel

P	S	Y	C	H	E	Z	S	T	O	V	E	N
P	H	E	R	R	O	E	P	E	N	L		
A	M	I	G	O	A	I	R	E	N	E		
O	D	O	L	P	E	L	E	N	G	A	V	E
K	E	N	I	A	I	S	R	P	A	S	E	N
A	A	C	E	L	I	D	O	M	G			
P	E	R	T	H	A	B	C	L	E	A	S	E
I	N	C	H	S	T	A	A	F	G	A	A	L
T	H	E	B	E	R	O	S	A	K	A		
E	S	E	P	A	R	A	T	O	R	L		
D	R	I	E	S	T	E	O	P	D	O	E	N

Beroep onder de loep.

‘Het voelt bijna niet meer als werken’

In de rubriek ‘Beroep onder de loep’ vertellen mensen over hun ervaringen in hun beroep. Mensenmens Fouad Zalagh is mede-eigenaar van Partybar The Hangover, waar hij zich vooral bezighoudt met het ontwerpen van marketinguitingen. Hij heeft altijd al de wens gehad om een eigen bar te openen. Deze wens heeft hij vorig jaar november weten te verwezenlijken.

Tekst en foto: **Merlin van Mil**

Wat doe je voor werk?

“Ik ben mede-eigenaar van Partybar The Hangover. Het verschil met de andere eigenaar is dat ik meer op de voorgrond ben in plaats van achter de schermen. Mensen zien mij dan ook als het gezicht van The Hangover. Ik hou mij voornamelijk bezig met de promotie waarbij ik onder andere alle marketinguitingen ontwerp. Elke donderdagavond hebben we het concept ‘Dondernacht’. Het leuke aan dit concept is dat we een soort rad van fortuin hebben. Dit rad heb ik vorige week een nieuw design gegeven zodat het meer past bij de sfeer van The Hangover”

Hoe lang doe je dit werk al?

“Na drie maanden voorbereiding, konden we op 29 november vorig jaar eindelijk de deuren openen met een nog niet eerder gezien concept op Curaçao. De studies die ik heb gevolgd liggen meer op het vakgebied van verzekeringen en sales. Ik heb in Nederland hier en daar wat kleine horecawerkzaamheden uitgevoerd, maar op Curaçao kwam de horeca meer centraal te staan. Ik heb bijvoorbeeld bij Wet & Wild achter de bar gestaan, wat ik erg leuk vond. Op een dag besprak ik met mijn zwager hoe leuk het zou zijn om op Curaçao een eigen bar te openen en heel toevallig liepen we de dag erna tegen een leeg pand aan

waar ooit een bar in heeft gezeten. Het kwam dus eigenlijk letterlijk op ons pad. We hebben met de eigenaar van het pand gesproken en mochten het pand bezichtigen en toen bleek dat er nog veel werk in zou gaan zitten om het op te knappen. Het scheelt dat er een bar in heeft gezeten, maar toch moest er nog veel gebeuren om een eigen sfeer te kunnen creëren. Daar komt bij dat ik niet echt bekend sta als een goede klusser haha, maar toch lukte het prima!”

Wat vind je het leukste aan je werk?

“Ik vind vooral de diversiteit van de mensen die er komen erg leuk. Haal dan ook echt plezier uit het zien dat mensen het naar hun zin hebben door onze eigen creativiteit. Ook het leren kennen van nieuwe mensen beschouw ik als iets moois. Sommige mensen die ik ontmoet worden onze vaste gasten die samen met het personeel horen bij ‘The Hangover Family’, want zo voelt het af en toe. Bij ons hangt een feestelijke sfeer die je ook terugziet bij het personeel. Het voelt bijna niet meer als werken. Daar komt bij dat iedereen erg betrokken is en er plezier in heeft. Dit komt waarschijnlijk doordat we buiten de bar om ook leuk contact hebben met elkaar. We organiseren bijvoorbeeld een barbecue voor het personeel of we gaan met zijn allen naar het strand. Hierdoor ver-

sterkt de band tussen de medewerkers wat hen ook weer motiveert.”

Wat vind je het minst leuk?

“Ik vind het jammer dat er aan elke leuke avond weer een einde moet komen. Het zijn ook wel lange nachten waar veel tijd in zit wat betreft voorbereiding. We zijn vijf dagen in de week open en we doen er alles aan om van

elke avond een super feest te maken. Dit is soms zwaar maar dat hoort nou eenmaal bij het ondernemen in de horeca.”

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

“Ik had net als veel andere jongens de droom om een profvoetballer te worden. Door een liesblessure kon mijn droom geen werkelijk-

heid worden. Ik ben een mensenmens, ik ga graag met mensen om en daar heb ik mijn weg in gevonden met sales werkzaamheden. Als ik geen mede-eigenaar was van The Hangover, had ik waarschijnlijk een baan gevonden in de sales. Maar ik heb wel altijd al de wens gehad om een eigen bar te openen. Ik heb hier vaak leuke gesprekken over gehad met mijn beste vriend in Nederland.”